

A dühös Jézus

Bizonyára provokatívnak tűnik a cím, hiszen a Jézusról alkotott képünkbe semmiképp sem látszik beleilleni a „dühös” jelző. Ha azonban figyelmesen olvassuk az evangéliumokat, akkor kiderül, hogy ha furcsa is ez a jelző, az a viselkedéskör, amelyre utalni szeretnék vele, egyáltalán nem idegen Jézustól: számos esetben türelmetlenkedett, sőt teljesen elfogyott a türelme, bosszús lett, feldúlt, mérges volt, zaklatottan reagált, indulatosan beszélt vagy cselekedett – „népiesen”, de talán a legkifejezöbben úgy mondhatnánk: „felment benne a pumpa”.

*

A témával kapcsolatban legtöbbször elsőként talán az az eset jut eszébe (Mk 9,14-27), amikor a „színeváltozás” hegyéről lejövele után Jézushoz odalép **egy epilepsziás fiú apja**, kérve, hogy gyógyítsa meg a gyereket, mert bár előzőleg már kérte erre a tanítványait, de „azok nem voltak elég erősek hozzá”. Erre Jézus erősen kifakad, ami annál is meglepőbb, mivel – ha menekült is a babonás csodavárás elől – általában nyitottan fogadta a betegeket; most azonban kemény kritikát fogalmaz meg, és kemény kérdéseket tesz föl: „*Ó, ti Istenbe vetett bizalom nélküli nemzedék vagytok! Hát meddig legyek még veletek? Meddig viseljelek el titeket?*”

Nehéz eldönteni, kinek-kiknek szól mindez. Kifakadása az írástudókra (14. v.), a tömegre (15. v.), tanítványaira (14.18. v.) és az apára egyaránt vonatkozatható; az, hogy „nemzedékről” beszél, talán azt támasztja alá, hogy mindnyájukra. A lényeg az Istenbe vetett bizalom (szokványos fordításban: a hit) hiánya, amit Jézus külön is vonatkoztat az apára, amikor annak értetlensége külön is nyilvánvalóvá válik, amikor azt mondja: „Ha képes vagy valamire, szánj meg minket, és siess segítségünkre!” (Ez feltehetően azt jelenti: „Ha képes vagy hatósabban gyógyítani, mint a tanítványaid...”.) Erre Jézus ismét „felcsattan”: „*Ez a »Ha képes vagy«! Minden lehetséges annak, aki bízik Istenben.*” Jézus felindultsága és válasza meghökkentő, mert arra mutat rá, hogy gyógyításait nem különleges képesség, sajátos emberi erő gyümölcseinek tartja, hanem kizárólag az Istenbe, a tulajdonképpen gyógyítóba vetett bizalom következményének (mert ez a bizalom teszi lehetővé, hogy a Teremtő életerejé kifejtse gyógyító hatását).

Még keményebben fejeződik ki Jézus türelmetlensége és felháborodása a következő három esetben, amelyekben tanítványai az „áldozatok”.

Amikor **az utolsó vacsorán versengés támad** köztük amiatt, hogy vajon melyikük számít a legnagyobbnak, Jézusból kitör az indulat (Lk 22,24-30). Most elhangzó szavait kijelentő módon, ténymegállapításokként és ígéretekként szokás értelmezni, de ebben az esetben csupa Jézustól idegen abszurditáshoz jutunk, s a kora keresztény apokaliptika világába lépünk át; ha viszont kérdésekként értelmezzük e mondatokat, akkor rögtön világossá válik, hogy Jézus már-már „gyilkos” iróniájával állunk szemben (az alábbi kettős kérdőjelek erre utalnak): „*Végére is ki a nagyobb? Aki az asztalnál ül, vagy aki felszolgál? Hát nem az, aki az asztalnál ül? Én azonban olyan vagyok köztetek, mint aki felszolgál. Ti viszont?? Ti mindvégig kitarítottatok velem megpróbáltatásaimban?? És én királyi uralmat hagyok rátok??*”

Ahogy an Atyám hagyott rám?? Hogy asztalomnál egyetek és igyatok »az én országomban«?? És majd trónon ülve ítélték Izrael tizenkét törzsét??” Ezt követő tanítása is inkább indulatos kioktatásnak hat, mint egyszerű oktatásnak: „*A pogány nemzeteken uralkodnak királyaik... Ti azonban ne így cselekedjétek! Ellenkezőleg! Aki köztetek ... vezető, legyen olyan, mint aki felszolgál!*”

Nem sokkal ezután, ugyancsak az utolsó vacsorán hasonló helyzet támad (Lk 22,35-38): a tanítványok ismét bizonyosságot tesznek arról, hogy fogalmuk sincs **Jézus erőszakmentes szellemiségének** és üzenetének lényegéről, és ez ismét „kiborítja” Jézust. Nem könnyű a helyzet és a szöveg értelmezése, de Jézus szavainak kérdésekként történő értelmezése most is eligazíthat minket. A legvalószínűbb megoldás ez lehet:

Elmúltak már a szép galileai napok, amikor az emberek mindenütt barátságosan fogadták Jézust és tanítványait. Az ellenséges Jeruzsálemben veszélyes a helyzet, Jézus letartóztatása a levegőben lóg. Ebben a légkörben elfogyhatott a tanítványok Istenbe vetett bizalma, és elkezdhettek így gondolkodni: „Most már nekünk kell gondoskodnunk magunkról. Most mindegyikünknek pénzre lesz szüksége, meg útravalóra, de mindenekelőtt fegyverre, hogy megvédhesse magát. Egy törre nagyobb szükség lesz, mint egy köpenyre.”

Jézus meghallhatta ezt, vagy tudomást szerezhetett erről (vö. Mk 8,16; 9,33-34), ezért megkérdezi tőlük: „Amikor erszény, tarisznya és saru nélkül küldtelek szét titeket, szenedtetek-e hiányt valamiben?” Gyanútlanul rávágják: „Semmiben.” Mire záporoznak az ironikus kérdések: „*Most viszont, akinek van erszénye, vegye elő?? Hasonlóképpen a tarisznyáját is?? És akinek nincs töre, adja el a felsőruháját, és vásároljon??*” (Kérdéseivel Jézus valóban tanítványai véleményét idézi.)

Az egyik, tökéletesen süket és vak tanítvány erre rávágja: „Uram, nézd, van itt két tör!” Mire Jézus csak annyit mond: „*Elég!*” Bár az ironikus kérdések után lehetne ezt is ironikusan értelmezni: „Bőven elég! Még sok is – hiszen egyre sincs szükségünk!” de lehet, hogy egyszerűen csak azt jelenti: „Elég ebből az ostoba beszédből!” Magyarán: „Pofa be!” Akár így van, akár úgy, ebben a kemény szövekből ott sűrűsödik a Jézusban dúló feszültség egésze!

Mondhatnánk: érthető Jézusnak ez az ingerültsége nyilvános működése végén, hiszen ekkor már joggal várhatta el, hogy tanítványai értsék őt. Csakhogy gyakorlatilag működése kezdetétől (és annak egész folyamán) megfigyelhetjük ezt a „jellemvonását”.

A fenti kettőhöz hasonló kérdészuhataggal találkozunk **a második „kenyérzaportítás” után** is (Mk 8,14-21), és ez esetben minden szentírás-magyarázó egyetért abban, hogy valóban kérdésekről van szó. – A kenyérmegosztás után elhajóznak, s a tanítványok a hajóban veszik észre, hogy csak egy kenyér van náluk; erre vitáznia kezdenek arról, hogy nincs kenyérük (konkrétan feltehetően azon civakodnak, hogy akkor hát kinek jusson majd a meglévőből, és ki a felelős a hiányért). Összeszártságuk miatt Jézus könnyen észrevehette ezt, és keményen ledorongolja őket: „*Miért vitakoztok azon, hogy nincs kenyereitek? Még mindig nem fogjátok föl, és*

nem értitek? Megkövesedett a szívetek? ... Nem emlékeztek, hogy amikor az öt kenyeret megtörtem az 'ötezer' embernek, hány tele hordeszköznyi kenyeret vettetek át? ... És amikor hét kenyeret törtem meg 'négyezer' embernek, hány tele fonott kosárnyi kenyeret vettetek át? ... Még mindig nem értitek?” Érthető a Mester türelmetlensége: A korábbi két kenyérmegosztásból sem tanulták meg, hogy hiány esetén egyszerűen meg kell osztanunk egymással a meglévő keveset. Agyük nem volt képes összekapcsolni a kenyérhiányt és a kenyérmegosztást, mert szívük kiszáradt, megkövesedett, érzéketlen volt – méghozzá Jézus közvetlen közelében...

Nem sokkal ezt megelőzően talán ugyanez a türelmetlenség nyilvánult meg a farizeusokkal szemben, akik **az égből való csodajelet** követeltek Jézustól, hogy ily módon tegyék próbára (Mk 8,11-13). Az evangélista azt mondja, hogy erre „lénye legmélyéig megrendülten felsóhajtott”, és úgy mondta: „*Miért követel csodajelet ez a nemzedék? Amen, mondom nektek, semmilyen csodajel nem adatik ennek a nemzedéknek*” – majd egyszerűen „otthagya őket”. Talán Jézus türelmetlenségének jele ez az „otthagás” is.

Nem kétséges viszont, hogy mi zajlott Jézusban, amikor a **„tisztá és tisztátalan ételek”** körül folyó vita kapcsán az igazi tisztaságról tanította a népet (Mk 7,14-23). Még tanítványai is „talányosnak” találták azt a kijelentését, hogy *„semmi olyan nem teheti tisztátalanná [Isten előtt] az embert, ami kívülről megy beléje, hanem az teszi tisztátalanná, ami kijön belőle”*, és ezért otthon megkérdezték tőle ennek értelmét. Erre Jézus fölesattant: *„Ti is ennyire értetlenek vagytok? Nem fogjátok föl, hogy semmi, ami kívülről megy be az emberbe, nem teheti tisztátalanná, mivel nem a szívébe megy, hanem csak a gyomrába, majd pedig a budiba kerül?”* Ez a nem éppen finomkodó beszéd igencsak erős zaklatottságról árulkodik...

De ha hinni lehet Márk kronológiájának, akkor Jézus már jóval korábban is megelégtelt tanítványai értetlenségét. Amikor **hirtelen heves viharba kerülnek** a Genezáreti-tavon (Mk 4,35-40), a kétségbeesett tanítványok fölírzzák a hajó hátsó részében nyugodtan szendergő Jézust, és szemérettel: „Rabbi, nem törődöl azzal, hogy elveszünk?” Jézus reakciója enyhén szólva meglepő. Nem nehéz kihallani a kérdéseiben megbújó bosszúságot: *„Miért vagytok ennyire gyávák? Hogyan van az, hogy még mindig nem bíztok Istenben?”*

Ahhoz, hogy jól érthessük Jézus kérdéseit, két dolgot kell tudatosítanunk. Az egyik az, hogy a közönséges gyávaság feltételezése eléggé méltatlannak tűnik Jézus részéről, mert a Genezáreti-tavon meglepő gyorsasággal alakultak ki heves bukászelek, amelyek valóban könnyen végveszélybe sodorták a kis halászhajókat, és legalábbis a tanítványok halászközből lett részéről feltételeznünk kell a viharedzetséget: nem először kerülhettek ilyen helyzetbe, és tudhatták, mit beszélnek. A másik: Jézus nyugalma, higgadsága nem annak titkos tudásából fakad, hogy a vihar hamarosan véget ér, és még kevésbé abból, hogy tudja: képes varázsszóval véget vetni neki, hanem Istenbe vetett bizalmából, ami szintén nem azt jelenti, hogy a vihar megszüntetését vagy a biztos megmentést remélte Istentől, hanem azt a bizonyosságot, hogy *bármilyen történjék is, az Atya jóságos kezében vannak és maradnak: ha megmenekülnek, akkor is, ha belefutnak a tóba, akkor is (hiszen az Atya „három nap múltán” ismét felkelti az elhunytakat, vö. Mk 8,31; ugyanígy számol majd az Olajfák-hegény is mindkét lehetőséggel: „Atyám, ha lehetséges...”*, Mt 26,39). Ennek a bizalomnak – annyi prédikáció és gya-

korlati bemutatás után – már meg kellene lennie a tanítványokban, ezért kéri számon Jézus, csodálkozva, hogyan lehetnek még mindig ilyen gyávák és bizalmatlanok.

Péternek aztán ennél is keményebb beszédben lesz része, amikor „komoly vallási érvekkel” megpróbálja kivenni Jézus fejéből azt a lehetőséget, hogy **szenvedés és halál** vár rá Jeruzsálemben (Mk 8,31-33; Mt 16,21-23): „Isten örizzen ettől, uram! Semmiképp sem történik ez veled!” Jézusnak ekkor egy pillanat alatt „elszakadt a cernája”, és egyedülálló minősítésre ragadtatta magát: *„Menj innen mögém, sátán!”* Mondhatta volna – barátságos megszólítással – egyszerűen csak azt, amit folytatásként mondott: „[Péter, Péter!] *Nem Isten gondolatai járnak a fejedben, hanem az emberekéi!*” Miért kellett „lesátánoznia” Pétert – persze túl a tanítói szándékon és a sátni kísértés elutasításán (vö. Lk 4,9-12) –, hacsak nem azért, mert hirtelen megint elege lett tanítványa értetlenségéből – amelyet persze annak messiási reménykedése motivált (ld. Mk 8,29)?

Jézus „idegességének” két sajátos megnyilvánulásával találkozunk Lukács evangéliumában.

Az egyik (Lk 10,25-37): Egy törvénytudó megkérdezi Jézustól, mit tegyen, hogy **örök élet legyen az osztályrésze**. Hogy egy tanult teológus egy laikustól érdeklődjön az örök élet útja iránt, ez akkoriban éppoly szokatlan volt, mint manapság, és alighanem azzal magyarázható, hogy ennek az embernek a lelkiismeretét már felkavarta Jézus (korábban megismert) tanítása. Jézus a tanítók korabeli szabályainak megfelelően ellenkérdéssel válaszol: *„Mi van megírva a Törvényben? Hogyan olvasod?”* A törvénytudó az Isten és a felebarát iránti szeretet kettős-egy parancsát idézi, ami megerősíteni látszik előbbi feltételezésünket, hogy már ismerte Jézus erre vonatkozó tanítását (ugyanis nehéz elképzelni, hogy magától jött rá Jézus zseniális „újítására”, az Isten-és emberszeretet effajta szoros összekapcsolására, hiszen a Törvényben egymástól távol és egymástól függetlenül hangzik el ez a két parancs: 5Móz 6,4-5 és 3Móz 19,18). Mindenesetre Jézus megerősíti a törvénytudó feleletének helyességét, nincs is mit hozzátennie, csupán buzdítja őt: *„Tedd ezt, és élni fogsz!”* A törvénytudó azonban „igazolni akarta magát”, ami minden valószínűség szerint azt jelenti, hogy a felebaráti szeretet értelmezésében nem akart elmozdulni hagyományos álláspontjáról, amely a honfitársra szűkítette a felebarát fogalmát, de talán azért is vitázott sokat, hogy minél később és minél kevesebbet kelljen *cselekednie*. Ez indokolhatja Jézus türelmetlenségét: nem engedi, hogy kifejtse az „igazolást”, hanem rögtön *a szavába vág*, és elmondja „az irtalmas szamaritanus” példabeszédét.

A másik esetben az evangélista nem mondja ki, hogy Jézus a partnere szavába vágott, de lényegében ugyanerről van szó (Lk 12,13-14). Valaki megszólította Jézust: „Mester, mondd meg a testvéremnek, hogy **ossza meg velem az örökséget!**” A korabeli paraszti viszonyok között a legidősebb fiú örökölte az ingatlanokat és az ingóságok kétharmadát; de úgy látszik, a kérelmező testvére mindent meg akart tartani magának, és megtagadta a többieknek járó rész kifizetését. Mivel a zsidó örökösödési törvény az ószövetségi szentírásan nyugodott, a vitás esetek eldöntésére az írástudók voltak alkalmasak, hiszen ők teológusok és egyben jogászok is voltak. Amint megszólítása mutatja („Mester!”), a kérelmező hiteles tanítót lát Jézusban, ezért tőle kér döntést. Jézus azonban meglepő módon annyira türelmetlenné válik, hogy bele sem bocsátkozik a témába, nem érdeklődik a konkrétumok iránt, még csak elvi eligázi-

tást sem nyújt, hanem méltatlankodva szinte rátámad az illetőre: „Ember, ki tett engem bírónak köztetek?”, és alighanem egyszerűen faképnél hagyja. (Ez utóbbi mozzanat valószínűségét megerősíti, hogy amint fentebb már láttuk, az evangélista egyszer kifejezetten rögzítette Jézusnak ezt a magatartását – Mk 8,11-13 –: amikor a farizeusok az égből való csodajeleket követeltek tőle, közölte velük, hogy semmiféle csodajeleket nem kapnak, majd „otthagyták őket”). Azért is rendkívül elgondolkodtató ez, mert Jézusnak itt ismét alkalma lett volna arra, hogy elmagyarázza és alkalmazza központi üzenetét: csak az igazságosságon túllépve juthatunk el a helyes emberi viselkedésre (vö. pl. Mt 5,20; 18,23-33; 20,1-15; Lk 10,30-35; 15,11-32).

Van néhány olyan eset az evangéliumokban, amikor Jézus nemcsak türelmetlen, zaklatott, indulatos vagy feldúlt volt, hanem kifejezetten dühös is.

A legenyhébb eset az, amikor **gyerekek** – feltehetően a társadalmi ranglétra alját, a kisembereket jelképező „utagyerekek”! – mentek Jézushoz (Mk 10,13-15), a tanítványok el akarták háritani „tolakodásukat”, ezért „keményen rájuk szóltak”. Amikor azonban Jézus észrevette ezt, „bosszús lett”, és keményen rájuk szólva azt mondta nekik: „...ne álljátok útjukat, mert az ilyenek számára van itt Isten országa!”

Amikor a **farizeusok** egy alkalommal figyelték Jézust (Mk 3,1-6), vajon meggyógyítja-e szombati napon a béna kezű embert, hogy aztán vádat emelhessenek ellene, megkérdezte tőlük: „Megengedett dolog-e szombaton jót vagy rosszat tenni, életet menteni vagy megölni?” Azok azonban hallgattak. „Ekkor haraggal végignézt rajtuk...” Haraggal, mert hallgatásuk bűnös gyávaságból, látni-nem-akarásból és szellemi uralomvágyból fakadt, amint látványosan szemléltette ezt egy másik béna gyógyítási történetében (Mk 2,1-12): „Mi könnyebb? Azt mondani a bénának: Isten megbocsátja bű-

neidet? – vagy azt mondani: Állj fel, fogd hordágyadat, és járjálj!” A farizeusok azonban még azt a semmi fáradságot nem igénylő segítséget sem akarták megadni a bénának, hogy néhány egyszerű szóval „feloldozzák bűneitől” (vö. Mt 23,4: „Súlyos terheket kötöznek össze, és ráteszik az emberek vállára, de maguk még egy uj-jukkal sem akarják megmozdítani azokat.”)

Máskor odament hozzá egy **leprás** (Mk 1,40-44), térdre borult előtte, és így esengett hozzá: „Ha akarnád, képes lennél megtisztítani engem!” Erre Jézus „haragra gerjedt...” – Jézus haragjának emlékezetét csak néhány kódex őrizte meg (nem véletlenül, hiszen az idő múlásával egyre kevésbé illett bele a róla alkotott képbe), de három dolog is magyarázza ezt a haragot: a leprás térdre borulása, babonás csodavárása és az egyre terjedő csodamánia. Zsidó érzék szerint a térdre borulás egyedül Isten illeti meg. Bár Izraelben nem kellett félnie Jézusnak, hogy felcserélik őt Istennel, de már a személyi kultuszt is elutasította (vö. Mk 10,17-18; Mt 20,20). Isten „uralmában” nincs helye semmiféle emberi uralomnak. Továbbá a leprás kérésének megfogalmazásában ugyanaz a babonás várakozás szólal meg, mint a vérfolyásos asszony elképzelésében (Mk 5,28). Benne volt a kor levegőjében, hogy kiemelkedő személyiségekről feltételezték a mágikus erőátvitel képességét. Végül: sikeres gyógyításai nyomán egyre inkább szenvedélyes csodavárás vette körül Jézust, ez pedig útjában állt evangéliumhirdető tevékenységének (vö. Mk 1,35-38). – A jelenet végén ez utóbbi okból Jézus egyenesen „ráripakodott” a leprásra, és „rögtön kiutasította”.

Ez a türelmetlen kiutasítás nem elszigetelt jelenség Jézus életében, még két alkalommal találkozunk vele.

Jairus lánya már a végét járja, amikor apja, a zsinagógai előljáró Jézusért küld, mert tőle reméli a kislány életének megmentését (Mk 5,21-24.35-43). Jézus elindul, de közben küldöncök érkeznek Jairus házából, azt állítva, hogy a kislány már meghalt. Jézus nem zavartatja magát, elmegy a házhoz, ahol zajos tolongást, sirató-asszonyokat és jajgató embereket talál. Leinti őket, mondván: „Miért zajongtok és sírtok? A kislány nem halt meg, csak alszik.” Erre azok egyszerűen kinevetik. Enyhén szólva meglepő fordulat ez a hirtelen váltás sirásból-zokogásból nevetésbe. Érdekes módon az a kilátás, hogy halottsiratásuk elsietett, nem bátorítja a siratóasszonyokat; cinikus nevetésük kárörvendésnek tűnik, és kézenfekvővé teszi azt a feltételezést, hogy titokban csak arra vártak, hogy jajveszékelésükkel végre „kifejzhessék mély együttérzésüket” a zsinagóga előljárója iránt, akit gyermeke halálával „megvert az Úr”. Jézus azonban egy szót sem veszteget rájuk, hanem kerek perec *kiutasítja őket*, s csak a szülőkkel és tanítványjaival megy be a szobába, hogy talpra állítsa a kislányt.

A jeruzsálemi templom „megtisztításának” (Mk 11,15-17) szokványos értelmezése szerint Jézus korbáccsal kergette ki templomból (a templom udvaráról) a kereskedőket, akik az áldozatbemutatáshoz szükséges áldozati állatokat árusították, illetve a pénzváltókat, akik tevékenységükkel lehetővé tették a messziről jött zarándokok vásárlásait. Ez a felfogás számos képtelenséget feltételez, és vele szemben azt lehet meggyőzően alátámasztani, hogy Jézus nem kikergette, hanem *kiutasította*, de nemcsak az eladókat, hanem a vásárlókat is (ld. 15. v.). Nevezetesen felszólította a templom udvarán árusító és vásárló embereket, hogy haladéktalanul hagyják abba ezt a tevékenységet – ugyanis nem „megtisztítani” akarta a templomot, hanem teljesen meg akarta szüntetni a kultikus áldozatokat, mert azok egyfajta

csereskereskedelmet jelentenek az ember és Isten között (áldozatbemutatásért cserébe jó termés, jó egészség, jó házasság, anyagi gyarapodás, karrier stb.), „Isten országában”, azaz a szeretet rendjében pedig nincs helye ilyesminek (ld. 17. v. és Jn 2,16: „*Ne tegyétek Atyám házáat vásárcsarnokká!*” – modernebb kifejezéssel: *üzletközponttá*), csak a kérésnek.

*

Az elmondottak alapján immár maga az olvasó döntheti el, valóban helytálló-e az, amit a bevezetőben

Jézus dühösségéről mondtam. Ennél is izgalmasabb és fontosabb azonban föltenni azt a kérdést, hogy a fentiek tanulságát/tanulságait miképpen alkalmazzuk saját életgyakorlatunkra – például arra nézve, hogy dühünkben-indulatunkban-türelmetlenségünkben mit engedhetünk meg magunknak, és mit nem... Vagy elgondolkodni azon a kérdésen: Hogyan hasznosította Jézus azt az energiát, amely „idegességében”, dühében, indulataiban rejtett?

Gromon András

Az ellenségszeretettől a békességteremtésig

Vannak olyan megfogalmazások, amelyek akkor is zavaróak, ha tartalmilag ugyanazt értjük rajtuk, vagy legalábbis az egyetértés érzése van bennünk. Ennek elkerülésére, de legalább csökkentésére, miért ne rendezgessük közös jézusi fogalmainkat úgy, hogy amit tartalmilag gondolunk, valóban azt jelenítsük meg szavainkban is? Közöttünk erőteljes dialógus volt már régebben is, hogy amit kifelé hirdetünk, az magunk között hogyan valósul meg. „Van-e helyem egy erőszakmentességet hirdető, de szellemileg nagyon erőszakos Borkorban?” – kérdezte B. Barna 1996-ban. „Ellentmondást sejttek a meghatározás nélkül használt ’szellemi erőszak’

kifejezése mögött. Nem takaríthatjuk meg magunknak ennek meghatározását” – válaszolta erre Gyurka bácsi. Mi lenne, ha kísérletet tennénk százszor szent fogalmaink meghatározására és eredményeinknek megfelelő további használatára? Most a címben érzékeltetett tartalmak fogalmi csokráról lesz szó.

Nézzük meg sokféle nézőpontból, mégis ugyanarról szóló megfogalmazásainkat. „Jól tudjuk, hogy a szelíd nem pusztán a katonai erőszak kérdéskörében fontos parancs... bizonyára igyekszünk békességteremtők lenni mindenhol...” (Sch. B., 2012). „A katonaság megtagadók igenis dicsőséget szereztek a szelíd Jézus ügye-

